

תופר ב', קורע-מחתך

השלכות לענין תפירה לזמן

א. שש"כ III מילואים לפרק כח, הערה יז (על השתמשות במכונת הידוק) וגם אפשר דחשיב כמדביק ניירות דאסור משום תופר, והמסיר חשיב כקורע את חוט התפירה.

ב. שש"כ טו הערה רלב*

די"ל דאין זו דרך תפירה מידי דהוה אכפתור, דלית לן בה אפילו אם רוכסו לזמן מרובה, שמעתי מהגרש"ז אויערבך.

ג. מנחת אשר ב:לט

נראה לענ"ד דאין בהדבקה זו גדר תפירה כלל, ואינו דומה לדברי הרמב"ם לגבי המדבק ניירות, דכיון שכל עיקר מגמת הדבקה זו לאפשר קילוף המדבקה ללא קריעה אין זה אלא כעין הנחה ולא תפירה, דהתופר והקורע כרוכים ירדו מן השמים, זה לעומת זה הן וכל שאינו בקריעה אינו בתפירה, וכיון שכל עיקר ייחודן של מדבקות אלה שהן מתקלפות ממקום הדבקתם המקורי באופן קל ונקי אין זה דומה כלל למדבק ניירות בקולן של סופרים שענינו חיבור גמור שצריך קריעה ממש כדי להפרידן.

ד. שש"כ יא:מא

מותר להצמיד צלחת-תינוק לשולחן על ידי ואקום של גומי או פלאסטיק בתחתיתה...

ה. שש"כ כג:לט

אסור לתקוע מסמר או נעץ בשבת וביו"ט, וכן אסור להדביק על קיר וו או מתלה וכדומה מגומי או מפלסטיק, על ידי לחץ אויר, או באמצעות הדבק הנמצא על המתלה...

ו. מנחת אשר ב:לט

הדבקת טיטול משומש ע"מ שלא תתפור תכולתו הוי תפירה שאינה של קיימא ומותרת דכל ענינו איבוד.

ז. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן פד

גם בתחיבת מחטים לחבר התכשיטין והדייפערס נמי הרי ודאי אין מפרידין אלא בהסרת המחטין וא"צ לקריעה ולא לשום מלאכה שכ"ש שלא שייך לתפירה

ח. ר' דוד ריביאט, תופר עמ' 816-817

A safety pin is therefore similar to a button in this regard, because it is designed to be easily undone without any tearing. According to this view, safety pins may be used to mend a tear even if they will be left there permanently... the comparison is not universally accepted by all Poskim... As a general rule, one should comply with the more stringent rulings that forbid pinning a garment (with safety pins) in a permanent manner. However, one may rely upon the authorities that permit use of safety pins for temporary use.

השלכות לענין חומרים שלא שייך בהן תפירה

ט. אורחות שבת יא הערה י

וכן הורה הגרי"ש אלישיב בשנת תשנ"א בזמן מלחמת המפרץ כאשר היו מדביקים סרטי איטום על גבי המשקופים, והורה להזהר שלא להדביק סרט על גבי סרט... אמנם אפשר שאין ללמוד היתר כללי דשאני התם שהיתה שעת הצורך.

י. שמירת שבת כהלכתה פרק לה הערה סב

לה:כד – אם מצויה אספלנית חתוכה בצורה מיוחדת (פרפר), מותר להדביקה על גוף האדם כדי לקרב את שולי הפצע זה אל זה. הערה - דאין לאסור משום תופר, שמקרב את השוליים זה לזה, שהרי לא מצאנו איסור תופר בגוף האדם.

יא. נשמת אברהם אורח חיים שמ:ז(2)

נראה דכמו שהמדבק ב' ניירות או עצים דקים לעשותם עץ עבה חייב משום תופר, הוא הדין נמי תופר בשר אדם או עורו שהוא כבשרו ורוצה שיתקיים ויתחברו יחד, דיש לחשוש למלאכת תופר... ואף דמה שהתפירה מתקיימת הוא רק מפני שאחר כך מתרפא ונעשה מאליו, מכל מקום האדם הרי תופר כדרכו ומלאכתו מתקיימת...

קורע ומחתך מאי הן?

יב. שבת עד:-עה.

"הקורע על מנת לתפור" - קריעה במשכן מי הוה? רבה ורבי זירא דאמרי תרווייהו שכן יריעה שנפל בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה.

יג. תוספות מסכת שבת דף עג עמוד ב

[זומר] וצריך לעצים [חייב שתים] - נראה דאפילו לר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה, בעינן צריך לעצים, דלא מיקרי בעצים "קוצר" אלא בעינן זה, מידי דהוה אקורע על מנת לתפור, ומוחק על מנת לכתוב.

יד. רמב"ם הלכות שבת פרק י:י

הקורע כדי לתפור שתי תפירות על מנת לתפור שתי תפירות חייב, אבל הקורע להפסידה פטור מפני שהוא מקלקל. הקורע בחמתו או על מת שהוא חייב לקרוע עליו חייב מפני שמיישב את דעתו בדבר זה וינוח יצרו, והואיל וחמתו שוככת בדבר זה הרי הוא כמתקן וחייב. והפוחת בית הצואר בשבת חייב.

טו. גליון הש"ס שבת עג:

מבואר דס"ל [לתוס'] דאף היכא דאינו מקלקל, דצריך לאיזה דבר, מ"מ פטור... וק"ל מסוגיא דלקמן דף קד:.. [צ"ל קה:, הקורע בחמתו]

טז. שו"ע אורח חיים שמ:יד

וכן המפרק ניירות דבוקים או עורות דבוקים ולא נתכוין לקלקל בלבד, הרי זה תולדת קורע וחייב.

יז. ביאור הלכה סימן שמ:יד "ולא"

כ"ז הוא לשון הרמב"ם פ"י מהלכות שבת הלכה יו"ד. ומשמע בבירור דעתו דהא דבעינן בגמרא "קורע ע"מ לתפור" משום דאל"ה הו"ל מקלקל, אבל אם מכוין לצורך איזה דבר תיקון אפילו במכוין שלא ע"מ לתפור חייב. ובהכי ניחא דהכניס הרמב"ם דין "הפוחת בית הצואר בשבת" ג"כ בכלל דיני הקורע לחיוב, ואף דהוא בודאי שלא ע"מ לתפור, משום דמתקן בקריעתו את הבגד. ולפלא על הב"י שכתב בסימן שי"ז למלתא דפשיטא דפותח בית הצואר להכי לא הוי בכלל קורע משום דהוי קורע שלא ע"מ לתפור, ובעצמו סתם בסימן ש"מ כהרמב"ם דכל קורע ע"מ לתקן חייב! ובאמת מוכח כן בהדיא מגמרא [שבת ק"ה ע"ב] בקורע בחמתו ועל מתו המוטל עליו [הם אותן האמורים בפרשה אביו ואמו בנו וכו' ויש בהם שאסור לתפור אח"כ] דאפילו שלא ע"מ לתפור חייב כל שיש איזה תקון בקריעתו.

יח. משנה כלאים ט:י

התוכף תכיפה אחת אינה חבור ואין בה משום כלאים, והשומטה בשבת פטור.

יט. מגן אברהם סימן שיד:יד

בתוספתא פ"ט קורע אדם את העור מע"פ חבית של יין ושל מורייס ובלבד שלא יתכוין לעשות זינוק...

כ. משנה שבת כב:ג

שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי...

כא. חידושי הר"ן מסכת שבת דף קמו עמוד א

מתני' "שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרו". "פרש"י ז"ל דאין במקלקל שום אסור שבת. ולא נהירא, דנהי דכל המקלקלין פטורין, איסורא מיהא איכא! אלא היינו טעמא דכיון דבעלמא מקלקל פטור אבל אסור, משום צורך שבת שרי לכתחילה.

כב. שו"ע אורח חיים שיד:א

אין בנין וסתירה בכלים. וה"מ, שאינו בנין ממש, כגון חבית... שנשברה ודיבק שבריה בזפת, יכול לשברה ליקח מה שבתוכה, ובלבד שלא יכוין לנקבה נקב יפה שיהיה לה לפתח, דא"כ הוה ליה מתקן מנא. אבל אם היא שלמה, אסור לשברה אפי' בעינן שאינו עושה כלי.

כג. ביאור הלכה סימן שיד:א "אסור לשברה"

ודע דאף דמדעת רש"י משמע דמקלקל היכי שהוא לצורך שבת מותר לכתחלה, תוספות ורא"ש ור"ן פליגי עליה [מ"א]

כד. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קכב:ט

בדין חותלות של גרוגרות ושל תמרים שתניא /שבת/ בדף קמ"ו שמתיר ומפקיע וחותר, איתא בש"ע /או"ח/ סי' שי"ד סעי' ח' טעם חדש מטעם שכל זה הוא כמו ששובר אגוזים או שקדים כדי ליטול האוכל שבהם ולכן מותר אף לחתוך גופן של חותלות, פ"י שהחותלות נבטלו להתמרים וגרוגרות ונחשבו כמו קליפת הפרי, והטעם בזה כתב הפמ"ג בא"א ס"ק י"ג דכיון דע"י כך מתבטלים התמרים רעים כדאיתא ברש"י ונמצא שנעשו החותלות לא לבית קבול כשאר כלים אלא לגומרם שיהיו ראויין לאכול לכן נחשבים כשומר הפרי...

כה. שו"ע אורח חיים שמ:יג
אין שוברים החרס ואין קורעין הנייר, מפני שהוא כמתקן כלי.

כו. ביאור הלכה סימן שמ:יג "אין שוברין"
וכל מה שהצרכנו ליישב לישבא דגמרא דקאמר "משום דמשוי ליה מנא" ולא קאמר "משום קורע" היינו לשיטת הרמב"ם דפותח בית הצואר ג"כ איסורו משום קורע. אבל לשיטת רש"י שם דג"כ משום דמשוי ליה מנא ע"ש בדף מ"ח, וטעמו כמו שכתבנו בבה"ל לקמיה דס"ל דכל דבר שהתיקון מנכר תיכף בעת הקריעה גופא לא שייך בזה שם קורע כלל כיון דעושה כלי בקריעתו א"כ ה"נ דסברת הגמרא הוא דמשוי ליה מנא בקריעתו ע"כ לא שייך בזה שם קורע כלל ולכך לא היה יכול הגמרא לומר הטעם משום קורע.

כז. שש"כ ט הערה יא
ע"ש סעי' יג בביה"ל ד"ה "אין" ... בדעת השו"ע דקריעה שהיא עצמה תיקון לא חשיב קורע
מילואים: "דאורייתא"

כח. ראש השנה כט ע"ב
מנא הני מילי [דאין תוקעין בשבת]? אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא, כתוב אחד אומר "שבתון זכרון תרועה" וכתוב אחד אומר "יום תרועה יהיה לכם", לא קשיא, כאן ביום טוב שחל להיות בשבת כאן ביום טוב שחל להיות בחול. אמר רבא: אי מדאורייתא היא, במקדש היכי תקעינן? ...

כט. שו"ת שבט הלוי חלק ד סימן ל:א
הנה כמדומני שלא נסתפק אדם מעולם שיהי' שייך מלאכת מחתך דאורייתא בחתוך קול, או חתוך מים לפי המדה, דדוקא בחתוך עור או עצים דבר ממש שייך מחתך עיין שבת ע"ד ע"ב וברמב"ם פי"א ה"ז משבת. ועיין מש"כ בעניי בשבט הלוי ח"א סי' קט"ו.
אלא דראיתי להגאון מהר"ם שיק בחי' מצות מצוה ת"ו כתב לישב שיטת הגמ' ריש פ"ד דר"ה דהוי ס"ל מעיקרא דתקיעת שופר בשבת אסור מה"ת מקרא דזכרון תרועה, וכ"ה הירושלמי שם באמת, והקשה הטו"א מכמה מקומות דמוכח דאין סרך איסור תורה בתקיעה - וכ' המהרמ"ש ז"ל שם - די"ל דאיסור תורה יש משום מלאכת מחתך כיון שיש שיעור לתקיעה ולתרועה ומחתך הקול לפי מדתו.
ואני תמה אם אמרה הגאון, דמאין הרגלים לדבר לחייב בכזה מה"ת כיון דאינו דומה כלל במציאותו למחתך עור דמשכן, וכן פשוט אצלי דגם במים לא שייך מחתך כגון דמחלק שטח מים לפי מדה הצריך לו וכיו"ב כל דבר לח.

ל. שבת עד ע"ב
אמר רב מנשה האי מאן דסלית סילתי [חותך עצים דקיפ] חייב משום טוהן. אמר רב אשי אי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך.

לא. רמב"ם הלכות שבת פרק יא:ז
המחתך מן העור כדי לעשות קמיע חייב, והוא שיתכוין למדת ארכו ומדת רחבו ויחתוך בכונה שהיא מלאכה, אבל אם חתך דרך הפסד או בלא כונה למדתו אלא כמתעסק או כמשחק הרי זה פטור

לב. מנחת חינוך מצוה לב מוסך השבת אות לג
הכלל דמלאכה זו אינה רק במתכוין למדה ובלא כוונה ל"ה מלאכה כלל ול"ש פס"ר כי המלאכה אינה מלאכה רק במתכוין למלאכה.

לג. אורחות שבת יא הערה נא
י"ל דמיירי שע"י חיתוכו כמשחק נוצרה חתיכה במדה שהיתה חשובה בעולם, וכגון מידת קמיע... עוד י"ל דאה"נ דאין כאן איסור מחתך, רק איסור קורע מדרבנן, וצ"ע.

לד. ר' שמואל טל, "מחתך בכלים"
ועוד נראה פשוט וברור, שאם אדם עושה חיתוך בגוף דבר באופן ששני צדי החתך ממשיכים להתקיים כפי שהיו קודם לכן – אין בזה שום דמיון למחתך ואין בזה צד איסור... דעניין מלאכת מחתך הוא שינוי מידת הדבר והעמדתו על אורך ורוחב מסוימים באופן שיתאים לשימוש מסוים... דהחיתוך משנה את מידת אורכו ומידת רוחבו של הדבר הנחתך. והיינו כמו מחתך העורות, שבחיתוכו הוא מסלק פיסות עור שעודפות על מידת האורך והרוחב שהוא צריך...
לה. שבת עד ע"ב
התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות... קוטם חייב משום מחתך...

לו. רש"י מסכת שבת דף עד עמוד ב
התולש את הכנף - נוצה גדולה מן כנף העוף.
והקוטמו - לאחר שתלשו חותך ראשו שהוא דק, וראוי להניחו בכר וכסת.
משום מחתך - דקפיד לחתוך עד מקום שהוא ראוי...

לז. שבת עה ע"ב
המגרר ראשי כלונסות בשבת חייב משום מחתך

לח. ביצה לג.-:
אמר רב יהודה: אוכלי בהמה אין בהן משום תקון כלי. איתיביה רב כהנא לרב יהודה, "מטלטלין עצי בשמים להריח בהן ולהניף בהן לחולה ומוללו ומריח בו ולא יקטמנו להריח בו ואם קטמו פטור אבל אסור, לחצוץ בו שניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת!"...

לט. ר' שמואל טל, "מחתך בכלים"
לפי מה שיתבאר לקמן שמלאכת מכה בפטיש חלה רק כאשר לא חלה מלאכה אחרת, יש מקום להבין שתיקון כלי אינו אמור להיות בהכרח בכלל מלאכת מכה בפטיש. ואם תיקון הכלי נעשה באופן שמתאים לגדרי מלאכה כלשהי - הוא נחשב בכלל המלאכה ההיא...

מ. שבת קכה ע"ב
"מורה שהיא קשורה כו' [ממלאים בה בשבת]. "קשורה אין, לא קשורה לא... גזירה שמא יקטום.

מא. רש"י מסכת שבת דף קכה עמוד ב
גזירה שמא יקטום - שמא למחר תהיה לו ארוכה ויקטמנה, מתוך שהיא רכה ונוחה לקטום, ונמצא עושה כלי, וחייב משום מכה בפטיש, אבל בחריות לשיבה - ליכא למיגזר הכי, הלכך במחשבה סגי.

מב. ערוך לנר מסכת סוכה דף לג עמוד ב
דמחתך לא שייך רק כשחותך בסכין או בכלי ולא ביד.

מג. ביאור הלכה סימן שכב:ה "אחד"
לכאורה קשה אמאי התירו לקטום בקשים להריח נהי דאינו מכוין בהקטימה לעשותה כלי שאינו רק להריח ואין שייך בזה תקון כלי יאסר משום מחתך בקשים שאינם בכלל אוכלי בהמה דהרי בכל מלאכת מחתך אין הטעם משום דבזה עושה כלי אלא דזה גופא הוא מלאכה כידוע ממה שאמר הגמרא שבת ע"ד ע"ב האי מאן דסלית סילתא וקפיד אמשחתא דחייב גם משום מחתך ואולי דכיון דמיירי בקוטם ביד כמו שכתבנו במ"ב סקי"ז אפילו משום מחתך לית בזה דסתם מחתך הוא בכלי וכן משמע לענ"ד מהרא"ש שכתב דלהכי פטור בקוטם ביד לחצות בו שיניו משום דהוי כלאחר יד וכן רש"י ג"כ כתב דקטימה שלא בסכין תקון כלאחר יד הוא ולא תקון מעליא ואי שם מחתך שייך אפילו ביד דל מהכא שם תקון וליחייב משום מחתך...